

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی 7th Annual Conference on Moqavemati Economy

باسمه تعالی

معرفی و تشریح محورهای هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

همایش سالانه اقتصاد مقاومتی ۲۹ بهمن ماه هر سال در سالروز ابلاغ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی با هدف رصد و پایش، زمینه سازی برای شناسایی چالش‌ها، ارائه راهکارهای سیاستی مبتنی بر الگوی اقتصاد مقاومتی و جریان سازی آن در فضای نخبگانی، برگزار می‌گردد. این همایش که معتبرترین رویداد سالانه اقتصاد مقاومتی در کشور است، فرصتی است برای مسئولین، کارشناسان، پژوهشگران و دانشگاهیان تا پیرامون دیدگاه‌های مختلف که برای حل چالش‌های اقتصادی کشور در موضوع همایش ارائه شده‌اند، در تعاملی چند سویه، منتقدانه به گفتگو بنشینند. در سال جاری، هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی با موضوع **تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی** حول ۴ محور و ۱۲ زیرمحور به آن پرداخته می‌شود:

سیاست‌ها و راهبردها

- جایگاه تجارت دوجانبه و چندجانبه منطقه‌ای در تعاملات بین‌المللی
- رویکرد تعامل با پروژه‌ها و اتحادیه‌های اقتصادی فرامنطقه‌ای
- راهبردهای رونق تولید داخلی از مسیر تجارت منطقه‌ای

متولیان و بازیگران

- وظایف دولت در توسعه تجارت منطقه‌ای
- تقسیم کار دستگاه‌های متولی در تجارت با کشورهای منطقه
- الگوی نقش آفرینی سازمان‌های عمومی غیردولتی

زیرساخت‌ها و سازوکارها

- الزامات انعقاد توافقات تجاری و گمرکی
- طراحی سازوکارهای مالی و بانکی تحریم‌ناپذیر
- توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل و مسیرهای ترانزیت کالا

ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه

- ظرفیت‌های منطقه در صادرات و واردات کالا و خدمات
- الگوی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت
- فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشورهای منطقه

در ادامه هر یک از زیرمحورهای همایش تشریح شده است.

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی 7th Annual Conference on Moqavemati Economy

محور اول: سیاست‌ها و راهبردها

جایگاه تجارت دوجانبه و چندجانبه منطقه‌ای در تعاملات بین‌المللی

در دوران پس از جنگ جهانی دوم، از اواسط دهه ۹۰ میلادی با معرفی «موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت» و پس از آن با تاسیس سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵، راهبری اصلی عرصه تجارت بین‌الملل به نوعی برعهده این سازمان بوده است؛ اما در طول سال‌های اخیر تقریباً تمام کشورهای جهان به ناکارآمدی این سازمان اذعان کرده‌اند و به همین دلیل طی ۲ دهه گذشته به سمت راهکارهای جایگزین از جمله انعقاد توافقات تجاری دوجانبه و چندجانبه روی آورده‌اند. در این میان سؤالاتی قابل طرح است: الگوهای توسعه تجارت کشورها چه بوده است؟ مزایا و معایب دو و چندجانبه‌گرایی منطقه‌ای در تجارت بین‌الملل چیست؟ تجارت و وابستگی متقابل منطقه‌ای در تحریم‌پذیری کشور چه نقشی دارد؟ بنابراین در این محور قرار است با پاسخ به این سوال‌ها و سایر موارد مدنظر، جایگاه تجارت دوجانبه و چندجانبه منطقه‌ای در تعاملات بین‌المللی مشخص گردد.

رویکرد تعامل با پروژه‌ها و اتحادیه‌های اقتصادی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای

یکی از راه‌های توسعه تجارت در کشورها، استفاده از ظرفیت پروژه‌ها و اتحادیه‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است. وجود پروژه کلانی همچون طرح جاده ابریشم جدید چین و اتحادیه‌هایی از جمله اوراسیا، سازمان اکو، سارک و ... تاثیر بسیاری بر تجارت منطقه‌ای کشور دارد. سؤالاتی در این رابطه قابل طرح است از جمله اینکه نقش این پروژه‌ها و اتحادیه‌ها در توسعه تجارت منطقه‌ای چیست؟ حضور ایران در طرح جاده ابریشم چین و پروژه‌های کلان مشابه فرصت است یا تهدید؟ فرصت‌ها، چالش‌ها و وضعیت کنونی تعامل ایران با اتحادیه اقتصادی اوراسیا و سازمان اکو و سایر سازمان‌های مشابه چیست؟ الگوی بهینه تعامل کشور با این پروژه‌ها و اتحادیه‌ها چه باید باشد؟ تعامل ایران با این پروژه‌ها و اتحادیه‌ها چه ملاحظاتی دارد؟

راهبردهای رونق تولید داخلی از مسیر تجارت منطقه‌ای

بدون شک یکی از مهمترین اهداف تجارت خارجی، کمک به تولید داخلی است. یافتن بازارهای جدید صادراتی، افزایش رقابت‌پذیری و تامین نیازهای وارداتی از جمله مزایای تجارت خارجی برای تولید داخلی است. با این حال ورود به بازار جهانی جهت رونق تجارت الزاماتی دارد که بدون در نظر نگرفتن آن‌ها خسارات جبران‌ناپذیری به اقتصاد کشور وارد خواهد شد. تجارت منطقه‌ای یکی از موثرترین راه‌ها برای گشودن تدریجی درهای اقتصاد کشور در جهت ممانعت از آسیب جدی به صنایع تولیدی نوپا و رفع نیازهای وارداتی صنایع کشور به شمار می‌رود. در این زمینه باید به این سؤالات پاسخ داده شود که طراحی اصول تجارت بر اساس مزیت‌های تولیدی متقابل و الگوی زنجیره تولید منطقه‌ای چه الزاماتی دارد؟ مدل توسعه تجارت منطقه‌ای کشور باید چگونه باشد تا در نهایت به رونق تولید داخلی منجر شود؟ مدل بهینه شکل‌گیری زنجیره‌های ارزش منطقه‌ای در صنایع مختلف چیست؟ چگونه می‌توان خطر افزایش واردات به واسطه توسعه تجارت منطقه‌ای را به فرصتی برای افزایش تولید داخلی تبدیل نمود؟

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی 7th Annual Conference on Moqavemati Economy

محور دوم: متولیان و بازیگران

وظایف دولت در توسعه تجارت منطقه‌ای

یکی از مهمترین نقدهایی که همواره متوجه دولت بوده است، عدم ایفای نقش مناسب نهادهای مربوطه دولتی در توسعه تجارت منطقه‌ای است. سوالات کلیدی در این بین شامل مواردی از این قبیل است: نقش دولت در ثبات قوانین و مقررات تجاری به منظور توسعه تجارت منطقه ای چیست؟ تغییر مکرر مقررات صادرات و واردات چه تاثیری بر تجارت منطقه‌ای گذاشته است؟ وظیفه دولت جهت رسیدن به ثبات صادراتی منطقه‌ای چیست؟ وجود توافقنامه‌ها و موافقتنامه‌های میان دولت‌ها چه نقشی در توسعه تجارت منطقه‌ای دارد؟ شیوه و میزان حمایت دولت و دستگاه‌های مربوطه از بخش خصوصی جهت توسعه تجارت منطقه‌ای چقدر است؟ نهادهای دولتی چه اقداماتی در جهت توسعه تجارت منطقه ای باید در دستور کار قرار دهند؟ در واقع در این زیر محور، اقداماتی که وظایف دولت را تشریح می کند، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

تقسیم کار دستگاه‌های متولی در تجارت با کشورهای منطقه

در کشورها نهادهای گوناگونی به عنوان نهادهای متولی یا تسهیل کننده تجارت شناخته می شوند که به عنوان نمونه می توان به معاونت دیپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه، سفارتخانه‌های ایران در کشورهای مختلف، بخش‌های مختلفی از وزارت صنعت، معدن و تجارت از جمله شورای تجارت خارجی، سازمان توسعه تجارت و دفتر مقررات صادرات و واردات، بانک مرکزی، بانک توسعه صادرات، بخش‌هایی از وزارت اقتصاد و دارایی از جمله گمرک، بخش‌های مختلفی از وزارت راه و شهرسازی از جمله دفتر توسعه امور بین الملل و سازمان بنادر و دریانوردی و همچنین اتاق‌های بازرگانی اشاره نمود. این درحالی است که طی سال‌های اخیر یکی از بزرگترین چالش‌های توسعه تجارت کشور، کم کاری و ناهماهنگی‌های موجود میان این سازمان بوده است. بررسی دقیق دستگاه‌های دخیل در امر تجارت، نقش هر کدام و طراحی الگوی بهینه تقسیم کار میان آن‌ها از جمله مواردی است که سبب تسهیل امر سیاستگذاری تجارت منطقه‌ای خواهد شد و در این زیرمحور باید به آن پرداخته شود.

الگوی نقش آفرینی سازمان‌های عمومی غیردولتی

نبود زیرساخت‌های اولیه جهت توسعه تجارت منطقه‌ای، سبب حضور کمرنگ بخش خصوصی در تجارت منطقه‌ای شده و سهم ایران از واردات کشورهای همسایه را به حدود ۲ درصد رسانده است. در این شرایط، سازمان‌های عمومی غیردولتی وظیفه دارند با توجه به گستره فعالیت‌ها و عدم وابستگی به بازگشت سرمایه و سود در کوتاه مدت، در شکل‌دهی به تجارت منطقه‌ای پایدار نقش ایفا کنند. لذا باید بررسی شود که نهادهایی همچون ستاد اجرایی فرمان امام (ره) و بنیاد مستضعفان چه نقشی در توسعه تجارت با کشورهای منطقه و اخذ پروژه‌های زیرساختی دارند؟ حضور مستشاری نهادهای نظامی در کشورهای عراق و سوریه چگونه می‌تواند به توسعه تجارت و یافتن بازارهای جدید برای کالا و خدمات ایرانی منجر شود؟

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی 7th Annual Conference on Moqavemati Economy محور سوم: زیرساخت‌ها و سازوکارها

الزامات انعقاد توافقات تجاری و گمرکی

بررسی سابقه ۱۵۸ موافقتنامه همکاری اقتصادی از جمله موافقتنامه‌های بازرگانی و گمرکی ایران با ۶۹ کشور، حاکی از انعقاد موافقتنامه‌ها بدون در نظر گرفتن مؤلفه حجم تجارت بین دو کشور است؛ به طوری که از میان ۳۰ کشور عمده طرف تجاری، تنها با ۱۶ کشور موافقتنامه بازرگانی و گمرکی منعقد شده و علی‌رغم حجم بالای تجارت با کشورهای نظیر امارات و عراق، تاکنون هیچ موافقتنامه بازرگانی و یا گمرکی با آنها منعقد نشده است. از سوی دیگر اکثر موافقتنامه‌های کشور به شکل استاندارد و کلی بوده و با توجه به شرایط مختلف کشورهای تهیه نشده است؛ در نتیجه اثربخشی مطلوبی برای پوشش اهداف دولت‌ها نداشته است. با این حال سوالات اساسی در رابطه با توافقات تجاری، بازرگانی و گمرکی این است که اهمیت اینگونه موافقتنامه‌ها در ثبات و تسهیل تجارت منطقه‌ای چیست؟ چه الزاماتی و سازوکارهایی جهت افزایش کارایی این موافقتنامه‌ها باید در نظر گرفته شود؟ سابقه موافقتنامه‌های فعلی در تجارت با کشورهای منطقه چه بوده است؟ عدم انعقاد موافقتنامه‌های تجاری در تجارت با کشوری همچون عراق چه تاثیری بر کمیت و کیفیت تجارت با این کشور داشته است؟

طراحی سازوکارهای مالی و بانکی تحریم‌ناپذیر

مهمترین آثار تحریم شبکه بانکی طی سال‌های گذشته، خود را در محدودیت‌های نقل و انتقال پول به بانک‌های خارج از کشور نمایان ساخته که سبب افزایش فرایندها و هزینه‌های تجارت شده است. آیا تحریم‌های بانکی بر تجارت منطقه‌ای نیز تاثیرگذار است؟ سازوکارهای جایگزین جهت بی‌اثرسازی تحریم‌های بانکی در تجارت با کشورهای منطقه چیست؟ چگونه می‌توان با استفاده از ارزهای ملی کشورهای طرف تجارت، پیام‌رسان‌های مالی جایگزین سوئیفت و تجارت غیردلاری، اثر تحریم‌ها را کاهش داد و آن را بی‌اثر نمود؟ سازوکارهای مشابه در اتحادیه‌های اقتصادی مختلف همچون آسه‌آن، اوراسیا، اتحادیه عرب و... چگونه به کاهش سهم استفاده از ارزهای جهان روا در تجارت درون منطقه ای منجر شده است؟ نقش و الزامات تجارت ربالی در تسهیل تجارت با کشورهای منطقه چیست؟

توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل و مسیرهای ترانزیت کالا

موقعیت جغرافیایی منحصر به فرد ایران از جمله بیش از ۶۰۰۰ کیلومتر مرز مشترک خشکی با ۷ کشور و ۲۷۰۰ کیلومتر مرز آبی با ۸ کشور، ظرفیت ویژه‌ای برای کشور به همراه داشته است. با این حال کمبود و در برخی موارد نبود زیرساخت‌های حمل و نقل و مسیرهای ترانزیت کالا، توسعه تجارت منطقه‌ای را با چالش همراه کرده است. نقش کریدورهای شمال-جنوب و شرق-غرب در توسعه تجارت منطقه‌ای چیست؟ موانع تکمیل و توسعه این کریدورها چه بوده و چگونه قابل رفع است؟ زیرساخت‌های حمل و نقل دریایی و هوایی چه نقشی در توسعه تجارت با کشورهای منطقه دارد؟ تسریع در تکمیل و توسعه بندر چابهار و اتصال ریلی آن به زاهدان و سرخس چه نقشی در فعال‌سازی و توسعه کریدورهای منطقه‌ای دارد؟ کدام مسیرهای ترانزیتی باید فعال شود تا تجارت ایران با کشورهای منطقه تسهیل و توسعه یابد؟

هفتمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی تجارت منطقه‌ای؛ اولویت راهبردی 7th Annual Conference on Moqavemati Economy

محور چهارم: ظرفیت‌ها و فرصت‌های ویژه

ظرفیت‌های منطقه در صادرات و واردات کالا و خدمات

بازار ۶۰۰ میلیون نفری کشورهای منطقه با تجارت سالیانه بیش از ۲.۵ هزار میلیارد دلار، ظرفیت بی‌نظیری جهت صادرات کالا و خدمات ایرانی به این کشورها و همچنین تامین نیازهای وارداتی کشور از طریق آن‌ها فراهم کرده است. بررسی و احصای ظرفیت‌های کشورهای منطقه سبب یافتن حلقه‌های مفقوده در توسعه صادرات و واردات کالا و خدمات با کشورهای منطقه خواهد شد. وجود اطلاعات و آمار به‌روز و جزئی به تفکیک هر کدام از کشورهای منطقه و بیان مشکلات عدم شکل‌گیری تجارت ایران با این کشورها، در تکمیل نقشه تجارت منطقه‌ای کشور نقش به‌سزائی دارد.

الگوی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت

علی‌رغم حضور فعالانه جمهوری اسلامی ایران در کشورهای محور مقاومت از جمله عراق، سوریه، لبنان و یمن و آگاهی به ظرفیت‌های بسیار آن‌ها و وجود قرابت فرهنگی و تمدنی، همچنان طرح اجرایی مشخصی در خصوص همکاری‌های اقتصادی و توسعه تجارت با این کشورها وجود ندارد. سوالات کلیدی در خصوص این موضوع این است که چگونه می‌توان از همکاری‌های سیاسی، نظامی و امنیتی در توسعه همکاری‌های تجاری و اقتصادی با این کشورها استفاده کرد؟ الگوی مناسب توسعه تجارت میان کشورهای محور مقاومت چیست؟ همکاری یکپارچه و متقابل کشورهای محور مقاومت چه الزاماتی دارد و چگونه محقق می‌شود؟ چگونه می‌توان با تعریف نقش‌های متناسب هر کدام از کشورها، تامین نیازهای اساسی کشورهای محور مقاومت با مشارکت و همکاری حداکثری خود کشورها صورت گیرد؟ رفع نیاز به امنیت غذایی و امنیت انرژی پایدار، زیرساخت مالی و صندوق تامین مالی مشترک، تشکیل زنجیره ارزش منطقه‌ای، تسهیل قواعد تجاری و ترانزیتی و همکاری مشترک در پروژه‌ها و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی چگونه به تقویت اقتصاد محور مقاومت منجر می‌شود؟ نهاد متولی توسعه تجارت با کشورهای محور مقاومت چه وظایفی بر عهده دارد؟

فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشورهای منطقه

در حال حاضر بسیاری از کشورهای منطقه به دلیل ظرفیت‌های اقتصادی بالا از جمله فضای بازسازی پس از جنگ، زمین‌های مستعد کشاورزی فراوان و ... مقصد سرمایه‌گذاری‌های خارجی در حوزه‌های مختلف هستند. شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری ایران در کشورهای منطقه و مزیت‌های بلندمدت آن، نقش ویژه‌ای در رونق تولید بنگاه‌های اقتصادی داخلی خواهد داشت. در این میان پرسش‌هایی که در رابطه با فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشورهای منطقه مطرح است این است که مطالعه و تحلیل الگوهای حضور کشورها در بازسازی کشورهای آسیب دیده از جنگ چگونه بوده است؟ الگوی بهینه و ملاحظات مشارکت ایران در بازسازی این کشورها چیست؟ فرصت‌های سرمایه‌گذاری دارای اولویت در کشورهای منطقه کدام است؟ حضور کشورهای خارجی در سرمایه‌گذاری و بازسازی کشورهای منطقه به چه صورت است؟ چگونه می‌توان از ظرفیت بدهی‌های این کشورها به ایران در قالب سرمایه‌گذاری استفاده نمود؟